

κέντρο της Μάνικας περιορίστηκε σε σημασία, ενώ αναπτύχθηκαν και άλλα σύγχρονα κέντρα, όπως εκείνο στην Ξερόπολη-Λευκαντί, στα νότια. Δεν έχουμε πάντως ακόμη επαρκή στοιχεία για να συσχετίσουμε τους οικισμούς αυτούς μεταξύ τους, ούτε για να προσδιορίσουμε την ακριβή προέλευση των κατοικών.

Η λεγόμενη Μεσο-ελλαδική Εποχή, που ακολουθεί και καλύπτει χρονολογικά το α' μισό της 2ης χιλιετίας π.Χ., αντιπροσωπεύεται σε όλη σχεδόν την έκταση της Εύβοιας, αλλά καμία σημαντική μέχρι σήμερα ανασκαφή δεν έχει αποκαλύψει στρωματογραφημένα λείψανα που να επιτρέπουν τεκμηριωμένες αποδόσεις. Η εικόνα τείνει να γίνει σαφέστερη κατά την 'Υστερη Ελλαδική Εποχή (την Μυκηναϊκή περίοδο), που καλύπτει το β' μισό της χιλιετίας.

Ανασκάφηκαν μέχρι σήμερα σημαντικοί μυκηναϊκοί θολωτοί και θαλαμωτοί τάφοι σε όλη την έκταση του νησιού, αλλά η διασπορά τους μας επιτρέπει και την υπόθεση ότι η Εύβοια ήταν χωρισμένη τότε σε ανεξάρτητα μικρά βασίλεια. Η περιοχή ακριβώς βόρεια της σημερινής Χαλκίδας φαίνεται ότι ήταν το κέντρο αξιόλογου βασιλείου του 14ου-13ου αι. π.Χ., που είχε σχέσεις με το μεγάλο ανακτορικό κέντρο των Θηβών στη Βοιωτία. Σε αυτό θα υπαγόταν και η περιοχή του Ληλάντιου πεδίου, όπου ο μυκηναϊκός οικισμός της Ξερόπολης-Λευκαντί. Η πλούσια περιοχή της Κύμης, αποκομμένη από ψηλά βουνά, θα αποτελούσε πιθανόν την έδρα αλλού βασιλείου, ενώ άλλο πρέπει να αναζητηθεί στην περιοχή των Πολιτικών-Ψαχνών, στα βόρεια της Χαλκίδας. Ελπίζεται πάντως ότι οι μελλοντικές έρευνες θα αποκαλύψουν τα οικοδομικά λείψανα ενός τέτοιου μυκηναϊκού οχυρωμένου κέντρου, την έδρα ενός μικρού μυκηναϊκού βασιλείου.

Στα τέλη όμως του 12ου ή στις αρχές του 11ου αι. π.Χ. ο μυκηναϊκός κόσμος της Ελλάδος, και δεδιαία της Εύβοιας, όδειπος γοργά προς την παρακμή, για λόγους που δεν είναι ακόμη σαφείς. Τα μεγάλα οχυρωμένα κέντρα πάντως εγκαταλείπονται και ο οικονομικός μαρασμός είναι φανερός. Την κρίση που περνούσε αυτός ο εξασθενημένος μυκηναϊκός κό-

σμος ήλθε να επαυξήσει η μετακίνηση ελληνικών φύλων μέσα στον ευρύτερο ελλαδικό χώρο. Φαίνεται ότι από τον κορμό των Αιολέων της Θεσσαλίας αποσχίσθηκε κατά τον 11ο αι. π.Χ. το αιολόφωνο φύλο των Αβάντων και ύστερα από περιπλανήσεις κατέκλυσε όλη σχεδόν την Εύβοια. Ο νέος πληθυσμός που προέκυψε κατά την πρώιμη αυτή Εποχή του Σιδήρου (10ος-9ος αι. π.Χ.) δεν είχε πια δεσμούς με τα παλαιά μυκηναϊκά κέντρα και είχε διαφορετική από εκείνα κοινωνική δομή. Χαρακτηριστική τώρα είναι η διάσπαρτη, μεμονωμένη οίκηση, η ύπαρξη μεμονωμένων αιψιδωτών «οικών» (όπως το σημαντικό παράδειγμα από την Τούμπα-Λευκαντί), η πατριαρχική πιθανότατη διάρθρωση της κοινωνίας και η σημαντική θέση του αρχηγού της οικογένειας, που μετά θάνατον θάβεται συχνά κάτω από χωμάτινο τύμβο. Την κοινωνία αυτή φαίνεται να αποδίδουν τα πρώιμα Έπη, που αργότερα κατέληξαν στο ομηρικό Έπος του 8ου αι. π.Χ.

Στα χρόνια αυτά, που χαρακτηρίζονται και από τη χρήση της λεγόμενης Πρωτογεωμετρικής κεραμικής, κατοικήθηκε για πρώτη φορά η περιοχή της Χαλκίδας, όπως μαρτυρούν τα ευρήματα συστάδων φτωχικών τάφων, που βρέθηκαν διασπαρμένες σε όλη την έκταση. Ισως και η περιοχή της Ερέτριας κατοικήθηκε κατά παρόμοιο τρόπο. Πάντως διακρίνεται η περιοχή της Τούμπα-Λευκαντί, εξαιτίας των πολύ αξιόλογων και πλούσιων ευρημάτων των τάφων που ανασκάφηκαν εκεί. Τα χρυσά κοσμήματα, τα σκεύη και κοσμήματα από φαγιεντιανή και ήλεκτρο, τα ιδερένια όπλα, τα χάλκινα σκεύη μαζί με τη σημαντική πρωτογεωμετρική κεραμική μαρτυρούν για ντόπια εργαστήρια αλλά και για εισαγωγές από την Ανατολή, δηλαδή την Κύπρο, τη Συρία και ίσως την Αίγυπτο, καθώς και για επαφές με τη νησιά του Αιγαίου, τη Σκύρο, τη Λήμνο και άλλα.

Στα τέλη του 9ου αι. π.Χ. (830-800 π.Χ.) παρατηρείται σε όλον τον ελλαδικό και νησιωτικό χώρο μια έντονη αναταραχή, που οδήγησε στην ανατροπή της παλαιάς πατριαρχικής κοινωνίας και την ίδρυση νέων, οχυρωμένων τώρα, οικισμών.

Στην Εύβοια υπάρχει πιθανότητα να εισέθαλαν τότε Ίωνες και να εξανάγκασαν τους αιο-

